Kennis van de regio

Het online magazine van

het pon | telos

Speciale editie over Armoede

Open magazine

Tweedeling of veel delen?

Tekst: Patrick Vermeulen
Beeld: Micha Klootwijk (Nationale Beeldbank)

Dr. Patrick Vermeulen
Directeur-bestuurder Het PON & Telos

Tweedeling of veel delen?

Er is veel dat ons verdeelt, maar meer dat we delen. Die gedachte bekruipt me de laatste tijd steeds meer als ik de discussies in de samenleving volg. Dat veel ons verdeelt springt eruit. Gesprekken verharden tot platte oordelen over de ander. Zwart - wit. Je bent een klimaatontkenner of een klimaatgekkie, een wappie of een schaap. Het debat is scherp en werkt door in alle facetten van ons leven. Het vergroot de tegenstellingen tussen buren, collega's, vrienden en binnen gezinnen. Het thema vaccinatie wordt inmiddels op steeds meer plekken vermeden om de lieve vrede te bewaren. Anderen vermijden elkaar. Sociale media versterken dat proces. Als persoonlijk experiment bekijk ik de laatste tijd bewust meer berichten van mensen die antivax zijn. Zonder ooit mensen actief te volgen, doet het algoritme zijn werk: ik word overstelpt met berichten van antivaxxers. Terwijl ik die daarvoor bijna niet kreeg. Als ik zelf antivax was, bevond ik me daadwerkelijk in de echokamer van mijn eigen gelijk.

De discussies zijn echter niet alleen onderdeel van de eigenaardigheden van de virtuele wereld. Ze zijn nauw verbonden met de eigenaardigheden van onze reële wereld. Feitelijke verschillen zijn er volop en bevorderen de tegenstelling tussen (groepen) mensen in onze samenleving. Zo laat analyse van de maatschappelijke gevolgen van corona zien dat specifieke groepen onevenredig hard worden getroffen: ouderen, mensen met gezondheidsproblemen, maar ook jongvolwassenen en armen. In dit magazine worden de resultaten van een nieuwe analyse van anderhalf jaar onderzoek gepresenteerd. Inkomen speelt in deze en andere samenlevingsvragen een belangrijke rol. In dat kader zijn we blij dat we een bijdrage leveren aan onderzoek naar armoede, zoals naar energiearmoede. In oktober kwam de derde armoedeglossy Quiet 500 uit: tegenhanger van de bekende Quote 500. Niet de 500 rijkste, maar juist de 500 armste mensen worden erin geportretteerd. Het zijn de verhalen van die mensen die het meeste raken. Ik mocht er met collega Jonna Kroeze een artikel voor schrijven met de cijfers over armoede op een rij. Je moet ze wel opschrijven, want anders kun je het bijna niet geloven. In Nederland heeft ongeveer één miljoen (!) mensen jaarlijks met armoede te maken. Armoede onder kinderen is het grootst. Zo'n 8% van de kinderen leeft in een huishouden met armoede. Gemiddeld drie kinderen per klas. En armoede is hardnekkig. Van de bijna 584.000 huishoudens die van een laag inkomen moesten rondkomen in 2018 deed bijna de helft daarvan dat al ten minste vier jaar. Dan hebben woorden als 'vertrouwen' en 'toekomst' een andere lading.

In dit magazine kun je het complete artikel terugvinden en een interview met Larissa, die in de schulden raakte door een vergissing van de belastingdienst en nu nu met haar gezin de draad van het leven weer op probeert te pakken. Voor meer indrukwekkende en mooie verhalen bevelen we graag de aanschaf van de glossy aan. De opbrengst komt ten goede aan allerlei innovatieve armoedeprojecten. En delen past goed bij de Kerstgedachte.

> **"Wanneer wordt gezonde diversiteit, een geheel van ongezonde verschillen?"**

De term tweedeling gaat over de verdeling van mensen op één criterium en één lijn, zoals op basis van inkomen. Vanwege de vele terreinen waarop mensen tegenover elkaar komen te staan, wordt vaker de term veeldeling gebruikt. Dat komt ook omdat die terreinen vaak samenhangen. Zo hangt veerkracht van mensen samen met opleidingsniveau, inkomen, gezondheid en vertrouwen. Mensen die op een terrein (zoals financiën) een achterstand hebben, hebben dat vaak ook op een ander terrein (zoals het kunnen vinden van je weg in het bos aan maatschappelijke organisaties). 'Wie doet mee?' is voor iedere opgave relevant. Dat maakt het ook voor beleidsmakers en bestuurders belangrijk om de vraag te stellen wat het effect is van hun beleidskeuzes. Wanneer wordt gezonde diversiteit, een geheel van ongezonde verschillen? Wat betekent dat voor de samenhang in de samenleving? Hoe ontwikkel ik vertrouwen in beleid en bestuur? In dit magazine een mooi voorbeeld van betrokken beleidsmakers in Noord-Brabant die deze vragen niet uit de weg gaan.

Hoe dan ook: het is zoeken naar balans. Diversiteit is mooi, maar te grote verschillen leiden tot spanning tussen groepen. Dan wordt niet meer geluisterd, maar georeerd. Uitgesloten in plaats van gedeeld. Het gaat er uiteindelijk altijd weer om dat we bruggen slaan, wat begint met je echt open te stellen voor de ander. Zelfs als je de ander in eerste instantie misschien niet helemaal vertrouwt. Hopelijk draagt dit magazine daaraan bij.

Veel leesplezier, Patrick

Abonneer je op ons gratis online magazine

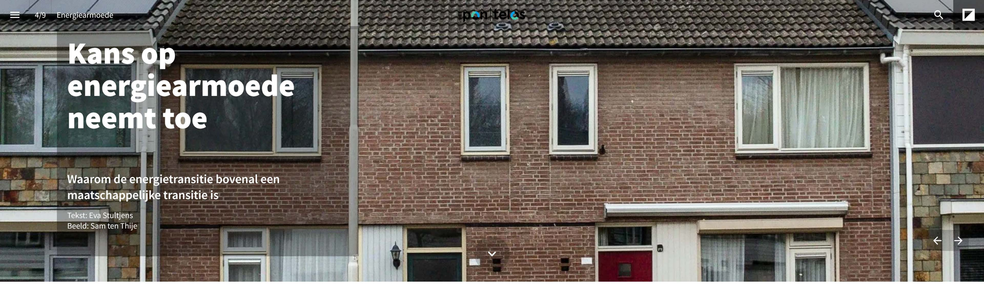

Kans op energiearmoede neemt toe

Waarom de energietransitie bovenal een maatschappelijke transitie is

Tekst: Eva Stultjens
Beeld: Sam ten Thije

Met het stijgen van de gasprijs neemt de kans op energiearmoede toe. Mensen met een laag inkomen of een slecht geïsoleerd huis (of beide) zien een steeds groter deel van hun inkomen opgaan aan energie. Terwijl we wereldwijd de uitstoot van CO2 tegen willen gaan, is er nog weinig oog voor grote groepen mensen die daarin nog niet mee kunnen. Ook in Nederland. In een eerder magazine vertelde Susanne Agterbosch van Het PON & Telos al over de energietransitie in ons land. Over maatregelen, over energiearmoede (want wat is dat nou precies) en over manieren om huishoudens in Nederland mee te krijgen in de duurzame energiestroom.

Allereerst: wat is energiearmoede? Bekijk de video

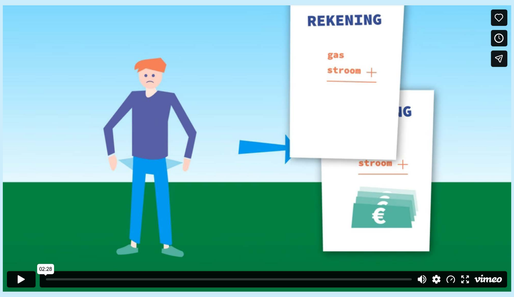

“De energietransitie is bovenal een maatschappelijke transitie, die niet alleen raakt aan de directe leefomgeving van mensen, maar ook tot ‘achter de voordeur’ komt.”

Dr. Susanne Agterbosch

Plaatsvervangend directeur en adviseur-onderzoeker bij Het PON & Telos

Susanne promoveerde aan de Universiteit van Utrecht en kijkt vanuit haar academische achtergrond kritisch naar de analytische en methodische kwaliteit van projecten en processen. Daarnaast heeft ze veel ervaring als procesbegeleider en omgevingsmanager in het ruimtelijke domein. Bij Het PON & Telo werkt ze aan vraagstukken waar aspecten van de sociale en/of fysieke leefomgeving samenkomen. Dat zijn bijvoorbeeld energie, burgerparticipatie en welzijn en wonen.

Energietransitie: 49% minder CO2 uitstoot in 2030

Susanne legt uit: “Nederland heeft, samen met andere landen, afgesproken om minder CO2 uit te gaan uitstoten. Voor ons land geldt dat we in 2030 49% minder CO2 moeten gaan uitstoten dan dat we in 1990 deden. Het is duidelijk dat er wel een aantal dingen nog nodig zijn in onze samenleving als we dat doel willen behalen.” De doelstelling en de afspraken over hoe we dit gaan doen liggen op hooflijnen vast in het Klimaatakkoord.

Alle woningen, kantoren, scholen en andere gebouwen moeten worden verduurzaamd

Nederland heeft voor verschillende sectoren maatregelen opgesteld die ervoor moeten zorgen dat we de doelstelling gaan halen. Het PON & Telos houden zich onder andere bezig met de maatregelen voor de Gebouwde Omgeving. “Voor de gebouwde omgeving van Nederland geldt dat alle woningen, kantoren, scholen en andere gebouwen de komende 30 jaar gefaseerd en stapsgewijs worden verduurzaamd . Dat betekent dus dat het energiegebruik omlaag moet en dat het resterende energiegebruik uit duurzame bronnen moet komen. Dat kan door verregaande isolatie van woningen, uitbreiding van duurzame warmte en een toename in de (decentrale) opwekking van hernieuwbare elektriciteit door middel van zon op daken” aldus Susanne.

De energietransitie is er niet vanzelfsprekend voor iedereen

Het is dus de bedoeling dat iedereen met de energietransitie meedoet, want als dat niet zo is, dan halen we de doelstellingen niet. Helaas is het niet zo vanzelfsprekend dat iedereen mee kan en wil doen. Susanne: “Als we kijken naar de transitie van de gebouwde omgeving als onderdeel van de totale energietransitie, dan zien we dat de gevolgen tot ‘achter de voordeur’ komen en ingrijpen op het privéleven van mensen. Zo leggen gemeentelijke wijkaanpakken voor verduurzaming in feite een veranderingsproces van bovenaf op aan bewoners. Terwijl huishoudens wel zelf de kansen en risico’s moeten inschatten en dragen. Hen wordt gevraagd om grote (voor)investeringen te doen in bijvoorbeeld het isoleren van de woning, de installatie van warmtepompen en zonnepanelen én daardoor ook dingen te veranderen in hun dagelijks leven, zoals de manier waarop ze koken en hun huis verwarmen.” Een recente studie van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) laat zien dat slechts 6% van de woningeigenaren staat te popelen om van het aardgas af te gaan. Deze ‘overtuigde voorlopers’ zijn hoog opgeleid, hebben geen geldzorgen en zijn zelfverzekerd over de technische opties. De groep ‘twijfelaars’ is echter veel groter (19%), evenals de groep ‘aarzelende achterblijvers’ (25%) (SCP, 2020). “In de praktijk maken grote groepen nog geen onderdeel uit van de energietransitie. Ze voelen zich er nauwelijks bij betrokken, nemen er geen verantwoordelijkheid voor en plukken er ook niet duidelijk de vruchten van.” zegt Susanne.

“In de praktijk maken grote groepen nog geen onderdeel uit van de energietransitie. Ze voelen zich er nauwelijks bij betrokken, nemen er geen verantwoordelijkheid voor en plukken er ook niet duidelijk de vruchten van.”

Haalbaarheid en betaalbaarheid

Zowel voor particuliere woningeigenaren als voor huurders heeft de energietransitie nogal wat praktische en financiële gevolgen. Om de energietransitie haalbaar te laten zijn voor woningeigenaren moeten ze de investeringen in hun woning op kunnen brengen en de bereidheid hebben om te investeren. Zij moeten zelf aan de slag om de eigen woning te verduurzamen. Zij krijgen de rekening voor de investering én profiteren vervolgens van het lagere energieverbruik. Toegang tot aantrekkelijke, laagdrempelige en verantwoorde financieringsmogelijkheden vormt daarvoor een basisvoorwaarde. Die voorwaarde is nu nog niet voor iedereen ingevuld: er zijn huishoudens die op de markt niet terecht kunnen voor financiering. Zij hebben hun maximale leenruimte al benut, hebben een te laag inkomen, tijdelijk geen inkomen of kunnen geen lening krijgen, omdat ze niet aan de voorwaarden voor financiering voldoen. Door het ontbreken van financiering kunnen zij de investering om hun woning te verduurzamen niet opbrengen.

Voor huurders is de situatie anders. Voor het verduurzamen van de woning is een huurder afhankelijk van de verhuurder. De verhuurder wil de kosten voor het verduurzamen van de woning over het algemeen wel terugverdienen en zal daarom een vergoeding vragen voor de kosten van de verduurzaming. Woningbouwcorporaties streven over het algemeen naar woonlastenneutraliteit bij verduurzamende renovaties: de gemiddelde reële besparing op de energierekening compenseert dan de huurverhoging. Echter, of een renovatie ook daadwerkelijk woonlastenneutraal kan worden uitgevoerd, hangt af van een veelheid aan aspecten, zoals het functioneren van technologische installaties, maar ook van de samenstelling van een huishouden, de leeftijd van bewoners, zorgbehoefte, leefstijl en andere gedragsbepalende aspecten.

De betaalbaarheid van de energierekening voor zowel kopers als huurders is een aandachtspunt. Er zijn huishoudens die een relatief groot deel (meer dan 10%) van het inkomen kwijt zijn aan energiekosten, of die na het betalen van woon- en energielasten onvoldoende bestedingsruimte overhouden voor noodzakelijke uitgaven voor minimaal levensonderhoud. Een deel van deze huishoudens hebben te maken met direct aan energie gelieerde kwetsbaarheid of armoede.

Op dit moment maken grote groepen mensen dus nog geen onderdeel uit van de energietransitie. Het zijn vooral de bevlogen voor- en tegenstanders de beeldvorming over de energietransitie en bijbehorende initiatieven domineren. Susanne: “In het Klimaatakkoord vormt inclusiviteit een belangrijk principe: iedereen moet mee kunnen doen in het verduurzamen van de eigen woning en de maatschappelijke kosten en baten van bijvoorbeeld windmolens en zonneparken moeten eerlijk verdeeld worden.” Maar wat is eerlijk? En wat als je als burger niet wil of kan investeren in duurzaamheid? “Het is belangrijk om energieongelijkheid of **energiearmoede** als gevolg van de transitie te voorkomen. Vanuit solidariteitsoverwegingen, maar ook omdat het draagvlak voor de energietransitie hierdoor onder druk zal komen te staan.” aldus Susanne.

Het PON & Telos is inmiddels een bekende naam in de energietransitie

Helder is dat de (regionale) energietransitie niet alleen een technische uitdaging is, maar als sociaal maatschappelijk veranderingsproces ook bestuurlijke, beleidsmatige, financieel-economische en ruimtelijke implicaties en uitdagingen kent. Hoe deze implicaties en uitdagingen uitwerken naar verschillende plekken en groepen mensen in de samenleving is vanuit een brede welvaartsoptiek onderdeel van de kennisagenda.

“Het PON & Telos doen inmiddels best veel op dit thema”, zegt Susanne, “De projecten zijn eigenlijk te verdelen over drie subthema’s, namelijk **draagvlak, energie-gelieerde kwetsbaarheid van huishoudens** en projecten die **oplossingen voor energie-gelieerde kwetsbaarheid** zoeken.”

Onze energietransitie projecten

Tot slot: een boodschap voor beleidsmakers

Het PON & Telos hebben inmiddels veel ervaring opgedaan in de projecten die zij uitvoeren rondom de energietransitie. Op de vraag of ze een misschien al een boodschap heeft voor beleidsmakers, antwoord Susanne bevestigend. “De energietransitie is dus bovenal een maatschappelijk transitie, die niet alleen raakt aan de directe leefomgeving van mensen maar ook tot achter de voordeur komt. Het vraagt naast acceptatie om investeringsbereidheid. Er is geen instrumentarium om woningeigenaren te dwingen om hun woning aan te passen. Alles valt of staat dan ook met draagvlak onder bewoners om met deze transitie mee te doen. Daarvoor is een eerlijke verdeling van lusten en lasten belangrijk, zowel tussen inwonersgroepen onderling als tussen huishoudens en industrie en/of het buitenland. Als we ongelijkheden niet structureel tegengaan zal de transitie aan kracht en snelheid inboeten. Want een gevoel van rechtvaardigheid is een belangrijke voorspeller van acceptatie. En daarnaast moet het ook gewoon mogelijk zijn om mee te doen, ongeacht iemands motivatie. We hebben dus voor alle groepen huishoudens betaalbare en beschikbare alternatieven nodig en het mag niet langer zo zijn dan huishoudens financieel-technisch niet in staat zijn mee te doen aan een collectieve wijkaanpak aardgasvrij of als eigenaar van een uitgeponde woning aan een renovatie van het complex waarin je woont.”

Uiteindelijk is het dus net zo relevant om te monitoren wie er profiteert en wie niet, welke rol inwoners krijgen toebedeeld en hoeverre ze eigenlijk wel in staat zijn om mee te doen, als dat het relevant is te weten welke technologische opties beschikbaar zijn en tegen welke kosten. Dat laatste krijgt al decennia lang veel aandacht. Susanne beaamt dat: “Maar het eerste moet echt nog nadrukkelijker op de voorgrond komen. Daarvoor is het nodig om sociaal-maatschappelijke disciplines en dus kennis toe te voegen aan een oorspronkelijk milieu-technische opgave.”

Wil je meer informatie over energiearmoede?
Of over de projecten die wij doen rondom de energietransitie?
Neem dan contact op met Susanne Agterbosch

Klik hier

Abonneer je op ons gratis online magazine

het pon | telos

“We willen kennis laten werken voor Brabant”

In interview over veeldeling met Anja van Hout (Strategisch Adviseur Innovatie) en Natasja Wijnen (Kwartiermaker Strategie) van Provincie Noord-Brabant.

Tekst: Joost Peters
Beeld: Eugene Winthagen (Nationale Beeldbank)

Begin 2022 moet hij er liggen: de strategische kennisagenda van de Provincie Noord-Brabant. In de aanloop daar naartoe inventariseren Anja van Hout (Strategisch Adviseur Innovatie) en Natasja Wijnen (Kwartiermaker Strategie) tijdens een serie kennistafels welke kennisvragen er leven. De eerste kennistafel, over verschillen in de samenleving, leverde alvast de nodige stof tot nadenken op.

Bij veeldeling gaat het om de zichtbare en minder zichtbare scheidslijnen in de samenleving

Anja van Hout
Strategisch Adviseur Innovatie
bij Provincie Noord-Brabant

Natasja Wijnen
Kwartiermaker Strategie
bij Provincie Noord-Brabant

Het is een term die je in bestuurlijke kringen steeds vaker hoort vallen: veeldeling. Daarbij gaat het om de zichtbare en minder zichtbare scheidslijnen in de samenleving: de toenemende kloof tussen arm en rijk, maar – daaruit voortvloeiend – bijvoorbeeld ook verschillen in de waarden die mensen belangrijk vinden en hun mate van zelfredzaamheid.

Welke kennisvragen leven er?

Op 14 september vond in Den Bosch de Kennistafel Verschillen in de Samenleving plaats. Doel van die bijeenkomst was vooral om met elkaar in gesprek te gaan en te inventariseren welke kennisvragen er rondom dit brede thema leven, schetst Natasja Wijnen. “Volgens planning komt de provincie in het eerste kwartaal van 2022 met een strategische kennisagenda, met als doel om te komen tot prikkelende en relevante kennisvragen voor de toekomst. In dit kader zijn we tijdens de eerste Kennistafel in gesprek gegaan over verschillen in de samenleving. Welke specifieke kennisvragen leven er binnen dit brede thema? En welke kennis hebben kennispartners, strategen en beleidsadviseurs nodig om daadwerkelijk uit de startblokken te komen?”

> “Op tal van terreinen zie je dat de stellingen zich lijken te verharden. Denk maar aan de discussie rondom klimaatverandering en de noodzaak van maatregelen om de gevolgen daarvan in te dammen"

Toenemende polarisatie

Een onderwerp dat tijdens de kennistafel veel ter sprake kwam, is de toenemende polarisatie die in de samenleving lijkt te ontstaan, vertelt Anja van Hout. “Op tal van terreinen zie je dat de stellingen zich lijken te verharden. Denk maar aan de discussie rondom klimaatverandering en de noodzaak van maatregelen om de gevolgen daarvan in te dammen. Of neem de coronacrisis en de voor- en tegenstanders van vaccinatie; je ziet dat op zo’n dossier echt aparte groepen lijken te ontstaan binnen de samenleving. Maar een interessante vraag daarbij is dan wel: bestaat die polarisatie echt in deze mate, of wordt die misschien deels ook uitvergroot in bijvoorbeeld de media? In hoeverre is er daarbij sprake van een versterkend effect? En in hoeverre zou je de extremen aan de flanken wellicht kunnen bereiken via de stilzwijgende meerderheid die zich niet zo extreem uitspreekt? Iemand die pertinent tegen vaccinatie is, die ga je niet meer overtuigen. Maar je hebt ook een groep twijfelaars die nog wél te bereiken is. Dat zijn interessante vragen waar overheden mee aan de slag kunnen. Op die manier hopen we via de kennistafel vragen op te halen; niet om ze zelf te beantwoorden, maar om ze een plek te kunnen geven in de strategische kennisagenda.”

> "Het zou zomaar kunnen dat we als overheid een beetje in onze eigen werkelijkheid leven: de mensen die de weg in het systeem weten te vinden komen er wel uit, maar een hoop mensen bereik je nog steeds niet"

Participatie

Zo kwamen er meer interessante vragen voorbij, vult Wijnen aan. “Luisteren we als overheid wel goed genoeg? Dat is ook een thema dat vaak voorbij kwam in de gesprekken. Vanuit de overheid worden allerlei participatieprocessen opgetuigd om ‘de samenleving’ maar zoveel mogelijk bij het beleid te betrekken. Maar in heeverre lukt dat ook echt? Het zou zomaar kunnen dat we als overheid een beetje in onze eigen werkelijkheid leven: de mensen die de weg in het systeem weten te vinden komen er wel uit, maar een hoop mensen bereik je nog steeds niet. Je kunt je afvragen in hoeverre de leefwereld van mensen en de systeemwereld van de overheid überhaupt op elkaar aansluiten. Hoe breng je die systeemwereld en die leefwereld dichterbij elkaar? Is participatie in zijn huidige vorm eigenlijk wel een effectief instrument hiervoor? En welke eisen stelt het aan de overheid als je dit echt goed wil doen?”

Verder leven er ook rondom het onderwerp data veel kennisvragen, schetst Van Hout. “Je hoort steeds vaker dat er verschillen zijn in de samenleving en dat ze steeds groter worden. Maar: is dat ook echt zo? Kun je dat hard maken? En met welke data dan precies? Ook dat is een vraag die leeft.”

Kijken met een andere blik

Uiteindelijk doel van de te realiseren strategische kennisagenda is om kennis beter te laten werken voor Brabant, vervolgt Van Hout. “Instituten als BrabantKennis, Brabant Advies en ook Het PON & Telos produceren enorm veel interessante kennis rondom dit soort vragen. Maar de gemiddelde ambtenaar of bestuurder heeft vaak helemaal geen tijd om al die rapporten te lezen. Hoe maak je al die kennis voor hen wat eenvoudiger toegankelijk? En hoe krijg je ze nieuwsgierig en geprikkeld en zorg je ervoor dat ze met een andere blik naar de werkelijkheid gaan kijken? Dat is waar de strategische kennisagenda voor bedoeld is.”

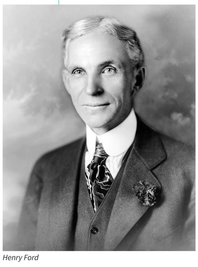

Henry Ford

> **Natasja Wijnen:**
> "Soms zijn andere wegen nodig en moeten taboes doorbroken worden. Ik denk zelf altijd aan Henry Ford, met zijn beroemde uitspraak dat als hij mensen had gevraagd wat ze qua vervoermiddel wilden, ze waarschijnlijk hadden geantwoord: snellere paarden. Het idee van een automobiel bestond simpelweg nog niet. Zo zijn wij nu op zoek naar de vragen die Brabant uiteindelijk verder brengen, zonder dat we dat nu al weten"

Ingewikkelde zoektocht

Het achterhalen en formuleren van de juiste kennisvragen is al met al een behoorlijke zoektocht, benadrukt Wijnen. “Het lastige is dat we vooral ook te weten willen komen wat we nog niet weten. Van sommige vragen wéten we nog niet dat we ze moeten stellen. Dat vraagt om veel gesprekken en debat. Waar zoeken we nu eigenlijk naar? En wat hebben we echt nodig om een stap verder te zetten voor Brabant, bijvoorbeeld als het gaat om het in kaart brengen en verkleinen van de verschillen in de samenleving? Soms zijn andere wegen nodig en moeten taboes doorbroken worden. Ik denk zelf altijd aan Henry Ford, met zijn beroemde uitspraak dat als hij mensen had gevraagd wat ze qua vervoermiddel wilden, ze waarschijnlijk hadden geantwoord: snellere paarden. Het idee van een automobiel bestond simpelweg nog niet. Zo zijn wij nu op zoek naar de vragen die Brabant uiteindelijk verder brengen, zonder dat we dat nu al weten. Een ingewikkelde, maar wel leuke zoektocht.”

> “Kennis is onontbeerlijk om goede keuzes voor de toekomst te kunnen maken"

Kennis beter ontsluiten

Ook die auto van Ford is uiteindelijk op natuurlijke wijze geëvolueerd, vult Van Hout aan. “En misschien ziet het vervoermiddel van de toekomst er weer heel anders uit, zonder wielen bijvoorbeeld. Om als provincie vooruit te komen zullen we meer buiten de bestaande kaders moeten gaan denken. Tijdens de eerste kennistafel concludeerden we al dat er al heel veel kennis voorhanden is. Nu gaat het erom dat we die kennis beter ontsluiten. Zo stimuleren we ambtenaren om nieuwsgierig te blijven en te kijken: wat kan ik hieruit meenemen?”

Zonder stevige kennisbasis kun je geen goede strategie formuleren, benadrukt Wijnen. “Kennis is onontbeerlijk om goede keuzes voor de toekomst te kunnen maken. Met deze kennistafel dragen we graag bij aan de ontwikkeling van die kennis.”

Provincie Noord-Brabant

Abonneer je op ons gratis online magazine

HET pon|telos

De welvaartsmythe van Nederland

Nederland is rijk. Heel rijk. In de top 20 van rijkste landen wereldwijd volgens het IMF, neemt Nederland de 14e plek in. Luxemburg staat op 1. Maar deze rijkdom is niet voor iedere Nederlander beschikbaar. Een artikel over de welvaartsmythe van Nederland.

Tekst: Patrick Vermeulen en Jonna Kroeze
Beeld: Unsplash

Gepubliceerd in de Quiet 500, 3e editie

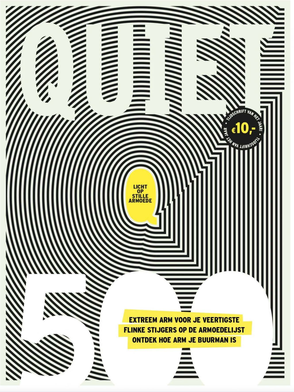

Voordat je verder leest willen we het nog even over de Quiet 500 hebben…

Rijkdom erotiseert en wordt gevierd. Armoede wordt in stilte beleden. Vandaar Quiet 500, de spraakmakende armoedeglossy. De redactie daagt hiermee de 500 rijkste Nederlanders uit om mee te werken aan armoedeverzachting.

Op 5 oktober 2021 is de derde editie van de Quiet 500 verschenen. In deze uitgave een mix van bekende en onbekende Nederlanders met inspirerende verhalen over wat armoede met iemand doet. De vooroordelen, corona-armen en ervaringen. Columns, de top500 lijst en prachtige beeldrapportages. En uiteraard ook weer de prikkelende advertenties. Schurend, zonder wijzend vingertje. Licht op stille armoede. Ook onderstaande reflectie die Patrick Vermeulen en Jonna Kroeze vanuit Het PON & Telos op armoede gaven kun je lezen in de Quiet. Door de Quiet 500 te kopen help je mee om armoede te verzachten. Want de opbrengsten van de uitgaven komen ten goede aan innovatieve armoedeprojecten.

Lees meer over de Quiet 500 en bestel hem online

De welvaartsmythe van Nederland

Ga niet langs start!

Nederland is rijk. Heel rijk. In de top 20 van rijkste landen wereldwijd volgens het IMF[1], neemt Nederland de 14e plek in. Luxemburg staat op 1. Qatar bijvoorbeeld staat op plek 3. Met relatief weinig inwoners en veel buitenlandse arbeidskrachten is het blijkbaar goed geld verdienen.

De welvaart die we sinds de Tweede Wereldoorlog hebben opgebouwd is groot. Wie in de jaren '50 of '60 leefde at een boterham met tevredenheid: grijs regeringsbrood (met aardappel of peulvruchtenmeel) of roggebrood met vet spek of stroop. We halen inmiddels geld uit de muur (is al weer bijna voorbij) en betalen daarmee groenten en fruit uit Zuid-Afrika, een mobiele telefoon en een stofzuiger. Apparaten die pas gemeengoed zijn geworden sinds de jaren '70. We beschikken zelfs over 'vrije tijd' – en vullen die in met terras, festival en vakantie[2]. Activiteiten die aan het begin van de twintigste eeuw waren voorbehouden aan de elite.
Iedereen in ons welvarende land kan worden wat hij of zij wil. We zijn dan niet gelijk, maar wel gelijkwaardig en hebben gelijke kansen. Iedereen kan meedoen. Dat is althans het idee.

Maar niet iedereen doet mee. Waar je wieg staat bepaalt in belangrijke mate je levensloop: de kwaliteit van het huis waarin je woont, de opleiding die je afrondt, de kansen die je krijgt en zelfs het aantal jaren dat je (gezond) leeft[3]. Soms kun je maar beter niet langs start gaan….

Armoede in Nederland

Niet meedoen kent vele dimensies. We spreken in Nederland over absolute armoede als mensen leven onder de lage-inkomensgrens en bijvoorbeeld niet beschikken over voldoende (gezond) voedsel, huisvesting, toegang tot gezondheidszorg (zorgverzekering) of mogelijkheden om verder te leren na de verplichte schoolperiode. Qua inkomen wordt een grens van € 1.039 per maand voor alleenstaanden gehanteerd, voor een paar met bijvoorbeeld twee minderjarige kinderen € 1.922 per maand[4]. Naast absolute armoede kennen we in Nederland ook sociale armoede. Over sociale armoede spreken we als mensen niet mee kunnen doen aan het 'normale' maatschappelijk leven: geen geld voor een sportclub, uitstapje, toegang tot internet of het beschikken over een smartphone.

In Nederland heeft ongeveer één miljoen (!) mensen jaarlijks met armoede te maken. Armoede onder kinderen is het grootst. In 2017 leefde ongeveer 8,1% van de kinderen in een huishouden met armoede. Gemiddeld drie kinderen per klas. En armoede is hardnekkig. Van de bijna 584.000 huishoudens die van een laag inkomen moesten rondkomen in 2018 deed bijna de helft daarvan dat al ten minste vier jaar[5]. Het aantal armen stijgt in tijden van crisis. In 2013 – toen het economisch ook tegenzat – piekte de armoede tot ruim 1,2 miljoen mensen. Wat de betekenis gaat zijn van de coronacrisis op langere termijn is nog niet helemaal duidelijk, maar dat jongvolwassenen, laagopgeleiden[6], mensen met een migratieachtergrond en werkverlierzers (opnieuw) klappen moeten opvangen is vrij zeker[7]. Wie al kwetsbaar was, staat er nu niet beter voor.

De gevolgen van armoede zijn potentieel groot. Direct – in de sfeer van stress, spanningen thuis, het minder snel inschakelen van medische hulp en ongezonde voeding - maar ook indirect. Zoals de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving aangeeft[8] zijn zorg en gezondheid niet alleen medische kwesties, maar ook sociale. Hoe meer men zich geconfronteerd ziet met een stapeling van problemen, hoe minder het vermogen om ze zelf te verhelpen en hoe groter het effect op de gezondheid. Het verschil tussen hoger opgeleiden en lager opgeleiden is aanzienlijk. Hoogopgeleide mannen leven 6,3 jaar langer en 14 jaar meer in goed ervaren gezondheid in vergelijking met laagopgeleide mannen. Hoogopgeleide vrouwen leven 3,9 jaar langer en 14,1 jaren meer in goed ervaren gezondheid in vergelijking met laagopgeleide vrouwen[9].

Dat gegeven gekoppeld aan kansenongelijkheid is confronterend. Kinderen met dezelfde capaciteiten, maar een verschillende achtergrond, hebben niet dezelfde kansen om het beste uit zichzelf te halen[10]. Kanskaarten blijken overdraagbaar en armoede heeft effect. Waar je wieg stond, bepaalt bijvoorbeeld in belangrijke mate het onderwijs dat je volgt. Kinderen van lager opgeleiden nemen vaker deel aan vmbo, kinderen van hoger opgeleiden vaker aan havo en vwo. Bijna alle kinderen die opgroeien in armoede hebben frequent en/of aanhoudend last van hoge stress (Early Life Stress), met potentieel negatieve gevolgen voor de psychische en lichamelijke gezondheid gedurende het hele leven. Zo kan het invloed hebben op verschillende hersenfuncties, ongezond gedrag zoals roken, veelvuldig gebruik van alcohol en drugs en te veel eten[11].

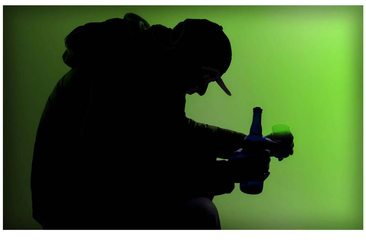

Bijna alle kinderen die opgroeien in armoede hebben frequent en/of aanhoudend last van hoge stress met potentieel negatieve gevolgen voor de psychische en lichamelijke gezondheid gedurende het hele leven. Zo kan het invloed hebben op verschillende hersenfuncties, ongezond gedrag zoals roken, veelvuldig gebruik van alcohol en drugs en te veel eten

En ook sociale armoede heeft effect. Er zijn zo'n 1,2 miljoen Nederlanders die sociaal in de marge leven: relatief weinig meedoen en weinig vertrouwen hebben in de medemens en instanties. En zo'n 600.000 Nederlanders van 16 jaar of ouder kunnen beschouwd worden als 'sociaal uitgesloten'. Het zijn mensen die een achterstand hebben op twee of meer van de vier terreinen: participatie (zoals een keer naar de film kunnen gaan), financieel (hoe moeilijk het is om rond te komen), toegang tot sociale grondrechten en instituties (ondersteuning bij het vinden van werk bijvoorbeeld), en normatieve integratie (de mate waarin je je aan algemene normen en regels houdt, zoals het kopen van een kaartje in het openbaar vervoer[12]. Kort door de bocht: mensen die niet meedoen in onze maatschappij.

Nieuwe mythe

Het idee dat iedereen welvarend is of in ieder geval kan worden, is het verhaal van deze tijd. Een gevolg van de Verlichting: de wereld is maakbaar en we leven in een land van ongekende mogelijkheden. Opgegroeid met 'the American Dream', de successen van de wederopbouw en Disney, geloven we in het verhaal van kansen voor iedereen. Van onbegrensde groei. Het komt altijd goed.

Daarmee ligt de bal bij het individu. Dat verhaal staat echter onder druk, simpelweg omdat niet iedereen mee kan. Een constatering die wordt bevestigd in recente onderzoeken van onder andere de WRR[13] en het SCP[14]. Meedoen is natuurlijk niet alleen een individuele vraag. Dat was het al niet op het schoolplein en al helemaal niet in onze volwassen samenleving. Het is een vraag aan de samenleving als geheel en het verhaal dat we met elkaar maken. Een nieuwe mythe wellicht, met nieuwe helden en vervoeringen. Want het kan altijd anders.

Hoe zou zo'n nieuw verhaal eruit kunnen zien?

Het begint bij geld. In de welvaartsmythe wordt aan armen verteld dat geld niet alles is. Dat is zo, maar een basisbudget biedt mensen zekerheid die veel problemen voorkomt. In 2017 kwam een arm huishouden op jaarbasis net iets meer dan € 3.000 tekort ten opzichte van het niet-veel-maar-toereikendcriterium[15]. Opgeteld voor Nederland is dat 2,2 miljard. Dat lijkt veel, maar is een fractie van wat inmiddels is uitgegeven aan regelingen in het kader van de coronacrisis (zoals de Tozo, de NOW en de Tonk). Geld aan armen geven is een keuze.

'Het geven van geld aan armen is echter niet de belangrijkste verhaallijn. Die gaat waarschijnlijk over vertrouwen en uitgaan van het goede en positieve in mensen'

Het geven van geld aan armen is echter niet de belangrijkste verhaallijn. Die gaat waarschijnlijk over vertrouwen en uitgaan van het goede en positieve in mensen. Zoals Rutger Bregman (2019) treffend verwoordt: uitgaan van het idee dat de meeste mensen deugen. Loslaten dus. Minder regels en controle. Tegelijkertijd mensen ondersteunen en begeleiden, want als je vertrouwt op zelfredzaamheid, zal je bereid moeten zijn om te investeren in mensen die minder veerkrachtig zijn16. Deze verhaallijn leeft al in werkelijkheid. Met experimenten, zoals in Wageningen, Tilburg, Groningen, Apeldoorn, Oss en Epe. En met de erkenning dat wantrouwenseperimenten hun langste tijd mogelijk gehad hebben, zoals bij de toeslagenaffaire, neemt de roep om anders naar onze omgang met elkaar te kijken toe.

De setting van dit verhaal? Nederland. Een land waarin mensen niet aan de kant staan, maar meedoen. Waar welvaart in de basis geregeld is. Waar vertrouwen in mensen zich wederkerig uitbetaalt in vertrouwen in leiders. Zodat gedragen besluiten kunnen worden genomen over wat inmiddels brede welvaart is gaan heten: welzijn en kwaliteit van leven. Hier en nu, van volgende generaties en van mensen elders in de wereld.

We zijn er nog niet. Nederland is niet af. Niet iedereen is welvarend en niet iedereen doet mee. Misschien hebben we daarom behoefte aan een nieuw verhaal. Een verhaal waarin geld niet meer de hoofdrol speelt die het nu soms heeft. Want geld is inderdaad niet alles. Als de rijken zich dat meer zouden beseffen, komt het met verdelen wel goed.

Bronnen

[1] https://www.imf.org/external/datamapper/PPPPC@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD

[2] Annegret van Bergen (2014). Gouden jaren. Hoe ons dagelijkse leven in een halve eeuw onvoorstelbaar is veranderd.

[3] RIVM website www.volksgezondheidenzorg.info – cijfers gebaseerd op CBS Statline 2019 en 2020

[4] Basisbehoeftenbudget. Het niet-veel-maar-toereikendbudget bevat ook kosten van ontspanning en participatie en is respectievelijk € 1135 en € 2100 per maand. Bron: SCP (2020). Kansrijk armoede beleid.

[5] SCP (2020). Kansrijk armoede beleid.

[6]

[7] SCP (2021). Een jaar met corona.

[8] RVS Gezondheidsverschillen voorbij.

[9] RIVM website www.volksgezondheidenzorg.info – cijfers gebaseerd op CBS Statline 2019 en 2020

[10] VO-raad. Kansenongelijkheid in het vo – Wat speelt er?

[11] Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (2019). Stress bij kinderen: hoe houden we het gezond?

[12] Overigens is het bestedelbaar inkomen het meest bepalend voor sociale uitsluiting. Bron: CBS (2020). Sociale uitsluiting in Nederland: wie staat aan de kant?

[13] WRR (2017). Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op redzaamheid.

[14] SCP (2020). Sociaal domein op koers? Verwachtingen en resultaten van vijf jaar decentraal beleid.

[15] SCP (2019). Armoede in kaart.

[16] Vermeulen (2017). Vertrouwen in Veerkracht.

**Wil je meer informatie over dit artikel?
Neem contact op met Patrick Vermeulen**

Klik hier

Abonneer je op ons gratis online magazine

Het pon telos

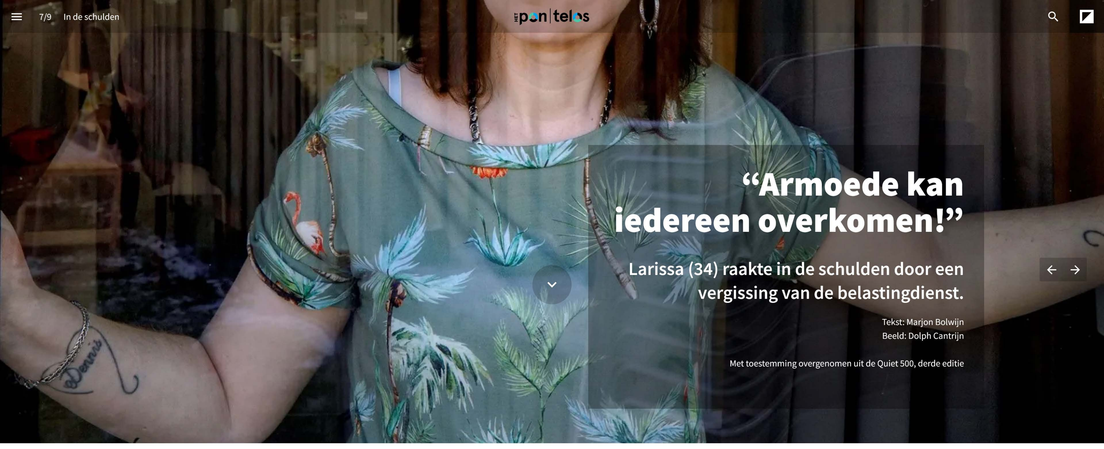

“Armoede kan iedereen overkomen!”

Larissa (34) raakte in de schulden door een vergissing van de belastingdienst.

Tekst: Marjon Bolwijn
Beeld: Dolph Cantrijn

Met toestemming overgenomen uit de Quiet 500, derde editie

Het is een van de grootste, stille problemen van Nederland: leven in armoede. Het kan iedereen overkomen en de kloof tussen arm en rijk wordt alsmaar groter, met alle gevolgen van dien. Hierbij lees je het verhaal van Larissa, dat zes pagina’s groot in de armoedeglossy Quiet 500 staat. Zij raakte buiten haar schuld flink in de problemen.

Quiet 500

De verschijning van de eerste editie van de Quiet 500 in 2013 is het startpunt geweest van de Quiet-beweging. Het magazine is destijds verstuurd aan alle mensen met een notering in de Quote 500. Twee van hen werden dusdanig door de verhalen geraakt, dat ze in 2015 de financiële basis legden voor de eerste Quiet Community in Tilburg. Inmiddels zijn er in 11 steden Quiet Community’s, waar het naast het vertellen over armoede, ook draait om het verzachten van de armoedesituatie en het versterken van mensen.

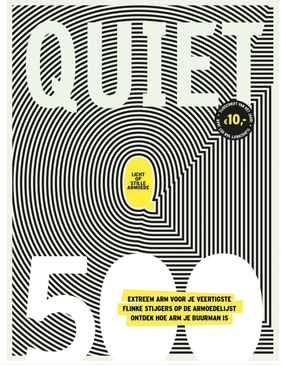

Larissa (34) praat liever over dierenleed dan over haar eigen sores. Ze laat een foto zien van een puppy met misvormde pootjes. Het dier kan amper lopen. ‘Waarschijnlijk afkomstig van een broodfokker, daar gaat wel vaker wat mis’, weet ze. Ze zet zich in voor dieren die vermist zijn of tussen wal en schip dreigen te vallen en werkt samen met tal van stichtingen en dierenliefhebbers zoals zij. ‘Strijders’ noemen ze zichzelf ook wel. ‘Ik wil voorkomen dat dieren op Marktplaats terechtkomen of gedumpt worden, bijvoorbeeld omdat de eigenaar in geldproblemen zit en ook de afstandskosten die een dierenasiel rekent, niet kan betalen.

Met haar man en dochters van 5 en 12 jaar woont Larissa in een vorig jaar opgeleverde nieuwbouwwoning in Dordrecht, met kleurrijke beplanting in de voortuin en een bloemenkrans op de voordeur. Larissa verontschuldigt zich onnodig voor de pallets die uit geldgebrek een schutting vormen in de achtertuin. Sinds het gezin hier een jaar geleden introk, is de rust een beetje teruggekeerd. Na jaren van slapeloosheid en stress door dagelijkse geluidsoverlast van bovenburen in hun vorige huurflat, wees de gemeente hen, dankzij een goed woordje van de huisarts, uiteindelijk een andere woning toe. ‘De muziek stond vaak zo hard dat onze schilderijen van de muren vielen. Eindelijk zijn we weg uit die verpauperde wijk en hebben we nu een huis dat als thuis voelt. We slapen beter dan ooit tevoren.’

Maar de stress zit nog in alle vezels van haar lijf. Al jaren is ze bezig met ‘overleven’, zegt Larissa. Hoewel de vader van haar oudste dochter haar niet lang na de geboorte van hun kind verliet en nooit meer van zich liet horen – ‘Hij schijnt in Irak te wonen’ – en dus ook geen enkele financiële verantwoordelijkheid nam, redde ze zich aanvankelijk prima. Ze leefde van de bijstand en haar dochter ging drie dagen per week naar de kinderopvang. ‘Met tweedehandsspullen, aanbiedingen in supermarkten aflopen en geen gekke dingen doen, kwam ik net rond.’ ‘Wie bij de schuldhulpverlening terechtkomt heeft iets fout gedaan, was mijn vooroordeel’

> ‘Wie bij de schuldhulpverlening terechtkomt heeft iets fout gedaan, was mijn vooroordeel’

En toch kwam ze in de schuldhulpverlening terecht. ‘Als het zover komt, heb je iets verkeerd gedaan, was altijd mijn vooroordeel. Maar ook als je niet leeft als god in Frankrijk, zoals ik, kun je in de nesten raken.’ Door een foutje van de Belastingdienst, met grote gevolgen.

In 2012 kreeg Larissa een blauwe brief: ze moest de kinderopvangtoeslag die ze de afgelopen 1,5 jaar lang maandelijks had ontvangen, terugbetalen. De aangevoerde reden: ze maakte er geen gebruik van, dus had ze er geen recht op. Haar kind ging wél naar de opvang, zegt ze, maar de Belastingdienst toonde zich aan de telefoon onverbiddelijk. Om het bedrag terug te verderen werden haar huur- en zorgtoeslag stopgezet. ‘Als alleenstaande moeder in de bijstand kon ik niet rondkomen zonder die toeslagen. Normaal hield ik 300 euro per maand over om van te leven, na die inhoudingen niks meer.’

Haar ouders sprongen bij. Met hulp van haar vader diende ze een bezwaarschrift in tegen het besluit, met schriftelijke bewijzen dat haar dochter wel degelijk van de kinderopvang gebruik maakte. Twee jaar later haalde ze uiteindelijk haar gelijk en kreeg 1.800 euro terug. ‘Ik weet niet of dat het hele bedrag was waar ik recht op had. Ik had geen energie dat uit te zoeken.’ Het bleef niet rustig aan het Belastingfront. Larissa kreeg een nieuwe relatie. Toen ze na een jaar zwanger werd, besloot ze met haar vriend te gaan samenwonen en trouwen. Ze belde de Belastingdienst en de Sociale Dienst om dat door te geven, en vermeldde erbij dat haar uitkering per 1 augustus 2015 stopgezet kon worden omdat haar partner een baan had. ‘Ik wilde alles netjes doen om problemen te voorkomen.’ Ze werd vriendelijk te woord gestaan. Haar eenoudertoeslag zou ze behouden. Daarmee was alles geregeld, kreeg ze te horen.

De roze wolk van de bruiloft in mei 2018 duurde niet lang, vertelt ze verbitterd. ‘Gelukkig hadden we onze bruiloft net betaald toen in het voorjaar van 2018 een brief van de Belastingdienst op de deurmat viel.’ Larissa moest de alleenstaande oudertoeslag van de afgelopen 2,5 jaar terugbetalen. Ze tekende bezwaar aan, omdat haar man niet de vader is van haar oudste dochter. Tot overmaat van ramp meldde ook het UWV zich diezelfde tijd: haar man moest zijn werkloosheidsuitkering die hij voor zes werkloze zomerweken in 2017 had ontvangen, terugbetalen. Daartoe werd 100 procent loonbeslag op zijn inkomen gelegd.

> ‘Gelukkig hadden we onze bruiloft net betaald toen in het voorjaar van 2018 een brief van de Belastingdienst op de deurmat viel.’

Larissa: ‘Waarom een toeslag en een uitkering terugbetalen waar wij recht op hadden? En waarom loonbeslag van 100 procent? Dan houd je geen cent meer over. We hadden geen buffer, dus konden geen een rekening betalen, waardoor we in een klap schulden hadden.’ Larissa belde de Belastingdienst en het UWV en vroeg om opheldering. ‘Ik kreeg geen antwoord. De ambtenaar van het UWV vroeg of we al een brief voor huisuitzetting hadden ontvangen. Alleen dan zou er inhoudelijk naar ons bezwaar gekeken kunnen worden.’ De paniek sloeg toen helemaal toe. Larissa had de indruk dat de Belastingdienst en het UWV fout op fout stapelden, maar voelde zich machteloos. ‘Ik zag door de bomen het bos niet meer en durfde niet weer bij mijn ouders aan te kloppen. Ik wilde het zelf oplossen, maar verzoop zonder dat ik het doorhad.’

Sociaal raadslieden die ze in de arm nam, schreven het UWV een brief: 100 procent loonbeslag mag alleen als iemand ingeschreven staat in het buitenland. En dat stonden ze niet. Larissa en haar man haalden hun gelijk, maar de teruggevorderde uitkering kregen ze niet terug. Door het loonbeslag hadden ze twee maanden achterstand opgelopen bij het betalen van hun vaste lasten. De teller van hun schulden, inclusief die van Larissa bij de Belastingdienst en bijkomende incassokosten, stond op 11 duizend euro.

Zo kwamen Larissa en haar man in het eerste jaar van hun huwelijk in de schuldhulpverlening terecht. En moest het gezin zien rond te komen van 50 euro per week. ‘Mijn ouders betaalden de luiers van de jongste.’
Larissa leeft in een constante paniek, vertelt ze. ‘Ons huwelijk heeft alleen maar stress gekend, het is een gevecht tegen de bierkaai. De brievenbus is mijn grootste vijand geworden. Als de deurbel gaat slaat de angst toe: toch niet de deurwaarder die ons het huis uitzet?’

> ‘Ik voel mij een opgejaagd konijn en heb last van paniekaanvallen’

Ze zegt door alle stress en zorgen niet meer de persoon te zijn die ze ooit was. ‘Ik werkte na mijn opleiding als welzijnswerker in een koopjeswinkel, had veel vrienden, ging uit en was vrolijk en nieuwsgierig naar wat het leven te bieden had. Nu ben ik een opgejaagd konijn vol adrenaline, met paniekaanvallen. Hoewel een betaalde baan een uitkomst zou zijn, ben ik er niet toe in staat. Het zijn de stress en overlevingsdrang die mij nekken.’
Haar man heeft inmiddels een vaste baan. Rondkomen is door de aflossing van de schulden, de hoge huur en vaste lasten, nog moeilijk. Elke vrijdag gaat Larissa naar de Voedselbank en krijgt ze drie tassen etenswaren mee. Aan de mensen die ze daar ontmoet ziet ze dat armoede en schuldenlast ‘iedereen kan overkomen’. Over een jaar zijn alle schulden afgelost. Een moment waar Larissa naar uitkijkt, maar dat haar ook angst inboezemt. ‘Ik ben zo bang dat er daarna weer iets misgaat. We zullen dan alleen verder moeten zwemmen, zonder hulpverlener die ons waarschuwt als er een haai op ons afkomt.’

Arm?

‘Nee, ik voel mij niet arm. Ik heb een dak boven mijn hoofd en er ligt eten in de koelkast. Als mijn kinderen uit school komen, mijn twee hondjes gezond zijn en ik ’s avonds op de bank met mijn man moet lachen om een filmpje dat voorbijkomt, dan voel ik mij rijk.’

Wil je meer verhalen lezen over sterke mensen die, ondanks de armoede waarin zij verkeren, er het beste van maken? De Quiet 500 is nu te koop in boekhandel of tijdschriftenwinkel of via www.quiet500.nl. Of wil je zelf een steentje bijdragen?

Klik hier

Abonneer je op ons gratis online magazine

Maatschappelijke impact van het coronavirus groter voor lage inkomens

Tekst: Loet Verhoeven
Beeld: Unsplash

Hoe gaat met de inwoners van Brabant in tijden van corona? Welke gevolgen heeft deze crisis voor hun persoonlijke situatie en belevingswereld? Uit periodiek onderzoek van Het PON & Telos blijkt dat de crisis met name op Brabanders met een laag inkomen een flinke impact heeft.

Hoewel de coronacrisis vrijwel niemand onberoerd laat, zijn er specifieke groepen aan te wijzen die onevenredig hard worden getroffen. Zo zien we dat traditioneel kwetsbare groepen zoals ouderen en mensen met gezondheidsproblemen extra risico lopen. Ook zien we dat veel jongvolwassenen mentaal in de knoop zitten en zich relatief vaak eenzaam voelen. Verder heeft ook inkomensongelijkheid gevolgen voor de uitwerking van de coronacrisis. Zo was de kans om te overlijden aan het coronavirus voor de armste 20% van de Nederlanders die geen (thuis- of langdurige) zorg ontvingen, twee keer zo groot als voor de rijkste 20%.

Impact voor lage inkomens

Naast de geschetste gezondheidsrisico's, heeft de coronacrisis waarschijnlijk ook een flinke maatschappelijke impact op Brabanders met een laag inkomen. Het valt te verwachten dat deze mensen zich bijvoorbeeld wat meer zorgen maken over hun werk, doordat ze bij werkverlies vaak sneller in de financiële problemen komen. Ook wonen mensen met een laag inkomen vaak relatief klein, waardoor spanningen thuis gedurende de coronacrisis sneller kunnen oplopen. En verder blijkt uit onze Veerkrachtmonitor dat mensen met een laag inkomen doorgaans minder redzaam zijn. Dit betekent dat dat ze doorgaans minder goed in staat zijn om met een schok, zoals de coronacrisis, om te gaan.

Om meer licht te werpen op de maatschappelijke impact van 'corona' op Brabanders met een laag inkomen, kijken we voor dit artikel naar de negende meting van de Monitor maatschappelijke effecten coronavirus die begin september is uitgevoerd. Daarbij zetten we de resultaten van Brabanders met een jaarlijks bruto gezinsinkomen tot €20.000 af tegen het Brabants gemiddelde.

Om de maatschappelijke impact van het coronavirus in kaart te brengen, voert het PON & Telos elke twee maanden een peiling uit onder de inwoners van Noord-Brabant. Dit doen wij in opdracht van de provincie Noord-Brabant en in nauwe samenwerking met de Brabantse veiligheidsregio's. We vragen Brabanders onder andere naar hun draagvlak voor de op dat moment geldende maatregelen en hoe deze hun leven beïnvloeden. Daarnaast gaan we wat dieper in op de gevolgen van de coronacrisis voor het lichamelijk en mentaal welzijn van de Brabanders.

Eind november verschijnen de resultaten van meting 10 van deze Monitor maatschappelijke effecten coronavirus. In die meting staan we uitgebreid stil bij de aangekondigde maatregelen van 2 november en de maatschappelijke impact daarvan op de Brabander.

Lees meer over deze monitor

Brabanders met een laag inkomen geven vaker dan gemiddeld aan dat zij zich bang, verdrietig en gestrest voelen door de huidige coronasituatie.

Mentale impact

Brabanders met een laag inkomen geven vaker dan gemiddeld aan dat zij zich bang, verdrietig en gestrest voelen door de huidige coronasituatie. Dit zou te maken kunnen hebben met het feit dat het voor deze groep gemiddeld minder vaak duidelijk is hoe de maatregelen verder versoepeld gaan worden. Ook geven Brabanders met een laag inkomen minder vaak aan dat de huidige situatie inmiddels (redelijk) normaal voor hen is geworden en hebben zij het gemiddeld vaker zwaarder met de coronacrisis, naarmate deze langer duurt.

We vroegen Brabanders ook of zij zich wel eens eenzaam of alleen voelen. We zien dat 16 procent van de Brabanders met een laag inkomen zich meestal of vrijwel altijd eenzaam voelt. Dit ligt een stuk hoger dan het Brabants gemiddelde (8 procent). Ook buiten de coronacrisis gerekend weten we dat mensen met een laag inkomen vaker dan gemiddeld kampen met gevoelens van eenzaamheid. Dit komt onder andere doordat veel sociale activiteiten geld kosten, waardoor mensen met een laag inkomen hier niet aan kunnen deelnemen.

Draagvlak

Ook vroegen we Brabanders in welke mate zij de basisregels opvolgen en peilden we hun vertrouwen in de geldende adviezen en maatregelen. De groep Brabanders met een laag inkomen heeft minder vertrouwen in de huidige adviezen en maatregelen om het coronavirus terug te dringen dan gemiddeld het geval is. Wel houden Brabanders met een laag inkomen zich gemiddeld vaker aan de basisregels. Zo letten zij vaker op algemene hygiëne, handen schudden en anderhalve meter afstand houden.

Zorgen

Tot slot zien we dat Brabanders met een laag inkomen zich relatief meer zorgen maken over verschillende aspecten van de coronacrisis (zie figuur). Zo maakt meer dan de helft van de Brabanders in deze groep zich zorgen over de eigen lichamelijke gezondheid en de lichamelijke/geestelijke gezondheid van anderen. Ruim driekwart van de Brabanders met een laag inkomen maakt zich zorgen over andere mensen die zich niet aan de maatregelen houden, de afnemende werking van de vaccins, en de vaccinatiegraad in de rest van de wereld.

Figuur: percentage Brabanders dat zich enige tot veel zorgen maakt over ...

De maatschappelijke impact van het coronavirus lijkt inderdaad groter te zijn voor Brabanders met een laag inkomen. Het blijft onverminderd van belang om aandacht te schenken aan de groepen die zwaarder worden getroffen

Al met al lijkt de maatschappelijke impact van het coronavirus inderdaad groter te zijn voor Brabanders met een laag inkomen. Zij zijn vaker gestrest, voelen zich vaker eenzaam en maken zich meer zorgen over verschillende aspecten van de coronacrisis. Nu de coronacijfers weer oplopen en er weer aanvullende maatregelen zijn afgekondigd, blijft het onverminderd van belang om aandacht te schenken aan de groepen die zwaarder worden getroffen.

Wil je meer informatie over dit onderwerp?
Neem contact op met Loet Verhoeven

Klik hier

Abonneer je op ons gratis online magazine

HET pon | telos

Het PON & Telos

Sociale kennisonderneming in het hart van de samenleving

Het PON & Telos verzamelt kennis over de samenleving met behulp van zeer uiteenlopende onderzoeksmethodieken. Via online panelonderzoek, via grootschalig kwantitatief onderzoek en benchmarks, via kwalitatief onderzoek, via research communities of door procesbegeleiding. We zijn onderzoekers, analisten, duiders en verbinders. We houden van data én van mensen en hun leefomgeving. Met onze kennis willen we de samenleving (nog) mooier maken. Willen we ervoor zorgen dat iedereen mee kan doen. Kortom, we zijn écht betrokken bij de regio.

Lees meer over ons

COLOFON

Copyright © 2021
Het PON & Telos

Het online magazine 'Kennis van de regio' is een vierjaarlijkse uitgave van Het PON & Telos. Delen uit deze uitgave mogen worden gekopiëerd voor niet-commerciële doeleinden en moeten worden voorzien van de juiste bronvermelding.

Redactie: Patrick Vermeulen, Joost Peters (Ministerie van Tekst), Jonna Kroeze, Marjon Bolwijn, Loet Verhoeven, Eva Stultjens

Eindredactie: Eva Stultjens

Fotografie: Nationale Beeldbank, Joyce van Belkom, Unsplash, Dolph Cantrijn, Sam ten Thije

Vormgeving: Het PON & Telos

Contact: info@hetpon-telos.nl

Abonneer je op ons gratis online magazine